

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	9Cdo/36/2021
Identifikačné číslo spisu:	4316217225
Dátum vydania rozhodnutia:	22.02.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Marián Sluk
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:4316217225.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Mariána Sluka, PhD. a sudcov JUDr. Soni Mesiarkinovej a JUDr. Martina Holíča, v spore žalobkýň 1/ I. Š., bývajúcej vo E., C. XXX a 2/ C. C., bývajúcej vo E., C. XXX, zastúpených LEGAL & CORP s. r. o., advokátskou kanceláriou, so sídlom v Bratislave, Gajova 11, IČO: 47 237 325, proti žalovanej B. T., bývajúcej v X. C., Y. XXXX/X, zastúpenej Advokátska kancelária Gabriel Orlik, s.r.o., so sídlom v Topoľčiankach, Žitavanská 20, IČO: 36 858 722, o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti a o vrátenie daru, vedenom na Okresnom súde Levice pod sp. zn. 6C/284/2016, o dovolaní žalobkýň proti rozsudku Krajského súdu v Nitre zo 6. mája 2020 sp. zn. 25Co/30/2020, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a.

Žalovanej proti žalobkyniam 1/ a 2/ p r i z n á v a náhradu trov dovolacieho konania v plnom rozsahu.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Levice (ďalej len „prvoinštančný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 9. októbra 2019 č. k. 6C/284/2016-159 žalobu zamietol a žalovanej priznal náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

1.1. Pôvodný žalobca E. Š. sa žalobou podanou domáhal, aby súd určil, že nehnuteľnosti nachádzajúce sa v k.ú. B., zapísané na LV č. XX ako parcely registra „C“ - pozemky s parc. č. XX/X zastavané plochy a nádvoria o výmere 692 m², parc. č. XX/X záhrady o výmere 1595 m², parc. č. XX/X zastavané plochy a nádvoria 216 m² a rodinný dom so súp. č. X na parc. č. XX/X pod B/1 v celosti patria do vlastníctva žalobcu. Dôvodil, že v jeho dlhodobom nepriaznivom zdravotnom stave mu nebola poskytnutá starostlivosť, ku ktorej sa žalovaná zaviazala v darovacej zmluve, dlhodobu sa nezaujímal o jeho zdravotný stav, neposkytla mu opateru, čím hrubo porušila dobré mravy. Preto žiadal o vrátenie daru. Pôvodný žalobca zomrel počas konania a súd prvej inštancie pokračoval v konaní s jeho dedičmi - žalobkyniami.

1.2. V prejednávanej veci bolo preukázané, že pôvodný žalobca, teda darca podal žalobu o vrátenie daru 17. októbra 2016, výzvu na vrátenie daru odoslal žalovanej 14. októbra 2016 na adresu trvalého pobytu

a adresu v Kanade, ktorá je uvedená aj v darovacej zmluve. Žalobkyne potvrdili, že zásielky sa vrátili ako nedoručené, z čoho vyplýva, že do sféry dispozície žalovanej sa nedostali. Žaloba bola žalovanej doručená 20. júna 2017, pričom však darca zomrel dňa 25. novembra 2016, teda pred doručením žaloby, ktorá by nahrádzala výzvu na vrátenie daru, žalovanej. Z uvedeného vyplýva, že právo darcu domáhať sa vrátenia daru, ktoré je jeho rýdzo osobným právom, jeho smrťou zaniklo, pretože výzva na vrátenie daru sa do sféry dispozície obdarovanej ešte počas života darcu nedostala a žaloba jej bola doručená až po darcovej smrti. Žalobkyne ako dedičky darcu sa v tomto prípade nemôžu domáhať vydania predmetu daru. S poukazom na uvedené súd žalobu zamietol. Záverom súd len poznamenáva, že pre úspešnosť žaloby o vrátenie daru sa hrubého porušenia dobrých mravov svojim správaním voči darcovi musí dopustiť priamo a jedine obdarovaná, nie jej matka, ako to darca popisoval.

2. Krajský súd v Nitre (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobkyní rozsudkom zo 6. mája 2020 sp. zn. 25Co/30/2020 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie a žalovanej priznal voči žalobkyniam 1/ a 2/ právo na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 % vo výške, o ktorej rozhodne súd prvej inštancie.

2.1. Odvolací súd reagujúc na námietku žalobkyní 1/ a 2/ sa zaoberal tým, či smrťou pôvodného žalobcu došlo k zániku žalovaného nároku alebo k jeho prechodu na právnych nástupcov, keď žalobca ešte počas svojho života podal žalobu na súde. Kľúčovou otázkou pre posúdenie preto bolo, či možno považovať za prejav vôle tú skutočnosť, že žalobca podal žalobu o určenie vlastníckeho práva (vrátenie daru). V kontexte vyššie uvedeného samotné podanie žaloby na súd nevyvolalo právne účinky voči obdarovanej, pretože podanie pôvodného žalobcu s prejavom vôle nebolo doručené obdarovanej (žalovanej). Žaloba jej bola doručená 20. júna 2017, teda po smrti darcu (pôvodného žalobcu), ktorý zomrel 25. novembra 2016. Súd prvej inštancie preto správne zamietol žalobu, pretože právo žalobcu domáhať sa vrátenia daru ako jeho rýdzo osobnostné právo zaniklo jeho smrťou a výzva resp. žaloba sa do sféry pôsobenia obdarovanej osoby dostala až po jeho smrti. Žalobkyne sa preto nemôžu domáhať vrátenia daru, pretože nie sú nositeľmi hmotnoprávnych práv, ktoré si uplatňujú voči žalovanej.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali dovolanie žalobkyne 1/ a 2/, jeho prípustnosť odôvodnili § 421 ods. 1 písm. b/ zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). Žalobkyne žiadali zmeniť rozsudok odvolacieho súdu, alternatívne zrušiť rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. V dovolaní opísali nimi vnímaný skutkový a právny stav, v ktorom sa zaoberajú aj konaním žalovanej, ktoré malo zakladať hrubé porušenie dobrých mravov. Podľa žalobkyní si pôvodný žalobca (darca) riadne uplatnil svoje právo na vrátenie daru a následne po jeho smrti prešlo toto právo na dedičov darcu - žalobkyne. Podľa ich právneho názoru právo pôvodného žalobcu nie je rýdzo osobnostným právom, ale ide o majetkové právo, ktoré prechádza na dedičov a nezaniká po smrti darcu. V takom prípade nie je dôležité, že sa prejav vôle dostal do sféry obdarovanej až po smrti pôvodného žalobcu, nakoľko samotný prejav bol urobený ešte počas jeho života. Právo domáhať sa vrátenia daru prešlo v tomto prípade na dedičov, ktorým odvolací súd neoprávnene zamietol právo byť nositeľmi hmotnoprávnych práv.

4. K dovolaniu žalobkyní sa vyjadrila žalovaná (č. l. 237 a nasl. spisu), ktorá žiadala dovolanie odmietnuť, alternatívne zamietnuť a priznať náhradu trov dovolacieho konania. Právnu otázku dovolací súd už vyriešil v rozsudku z 20. marca 2008 sp. zn. 5Cdo/255/2007 a zároveň poukázala na závery právnej teórie.

5. K vyjadreniu žalovanej sa vyjadrili žalobkyne (č. l. 246). Zotrvali na svojich právnych záveroch, že právo darcu domáhať sa vrátenia daru je majetkovým právom.

6. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podali advokátom zastúpené (§ 429 ods. 1 CSP) strany sporu, v ktorých neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP), opakovane skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania. Bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP je prípustné, avšak nie je dôvodné.

7. Podľa § 419 CSP proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné sú vymenované v § 420 a § 421 CSP.

8. Podľa § 421 ods.1 písm. b/ CSP dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená.

9. Podľa § 432 CSP dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia.

10. Aby určitá otázka mohla byť relevantná z hľadiska § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, musí mať zreteľné charakteristické znaky. Predovšetkým musí ísť o otázku právnou (nie skutkovú) hmotnoprávnej alebo procesnoprávnej povahy, ktorú odvolací súd riešil a na jej riešení založil svoje rozhodnutie. Otázka relevantná podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP musí byť procesnou stranou vymedzená v dovolaní jasným, určitým, zrozumiteľným spôsobom, ktorý umožňuje posúdiť prípustnosť (prípadne aj dôvodnosť) dovolania.

10.1. So zreteľom na nastolenie právnej otázky spôsobom zodpovedajúcim § 421 ods. 1 písm. b/ CSP v spojení s § 432 CSP (s použitím ustanovenia § 124 ods. 1 CSP, pozn.) dospel dovolací súd k záveru, že dovolanie žalobkyní je v danom prípade procesne prípustné. Následne preto dovolací súd skúmal, či je podané dovolanie dôvodné (či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu skutočne vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci nastolenej právnej otázky).

11. Za rozhodujúcu právnú otázku v danom spore považujú žalobkyne to, či k účinnému odvolaniu darovania v zmysle § 630 Občianskeho zákonníka dochádza i v prípade, ak prejav vôle darcu bude doručený obdarovanému až po smrti darcu.

12. Podľa § 34 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka (ďalej aj „OZ“) je právny úkon prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.

13. Podľa § 43a ods. 2 prvá veta Občianskeho zákonníka návrh pôsobí od doby, keď dôjde osobe, ktorej je určený.

14. Podľa § 45 ods. 1 Občianskeho zákonníka prejav vôle pôsobí voči neprítomnej osobe od okamihu, keď jej dôjde.

15. Podľa § 579 ods. 1, 2 Občianskeho zákonníka smrťou dlžníka právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na jeho osobu, zanikne aj právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia. Smrťou veriteľa právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na jeho osobu, zanikne aj právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia.

16. Podľa § 630 Občianskeho zákonníka darca sa môže domáhať vrátenia daru, ak sa obdarovaný správa k nemu alebo členom jeho rodiny tak, že tým hrubo porušuje dobré mravy.

17. Právny úkon je prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene, alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú (§ 34 Občianskeho zákonníka). Nie len platnosť, ale aj účinnosť právneho úkonu je predpokladom toho, aby nastali jeho následky. Prejav vôle je signifikantnou pojmovou zložkou každého právneho úkonu. Právna teória podľa spôsobu a predpokladov vzniku delí právne úkony aj na jednostranné, medzi ktorými rozlišuje neadresované (k ich vzniku sa nevyžaduje, aby boli účinené voči inému subjektu, vznikajú jednostranným prejavom) a adresované jednostranné právne úkony (k ich vzniku sa vyžaduje, aby boli účinené voči osobám, ktorých právnych pomerov sa majú

dotýkať). Adresnosť jednostranného právneho úkonu má umožniť adresátovi, aby ho vzal na vedomie. Adresovaný právny úkon sa považuje za zavŕšený (perfektný) v okamihu, kedy prejav vôle dôjde adresátovi, medzi neprítomnými akonáhle sa dostane do sféry jeho dispozície. Jednoducho povedané účinky (zavŕšenie, perfektnosť) jednostranného adresného právneho úkonu nastávajú jeho doručením adresátovi. Subjekt uskutočňujúci jednostranný adresný právny úkon zodpovedá za doručenie jeho prejavu vôle adresátovi; jednostranný adresný právny úkon je nedielne zložený z úkonu prejavu vôle a z úkonu jeho doručenia.

17.1. Právna teória i právna doktrína sa zhodli na riešení otázky vzťahu smrti fyzickej osoby, zániku právnickej osoby, stratou spôsobilosti na právne úkony, tak u konajúcej osoby ako aj u adresáta právneho úkonu, ktoré nastali medzi odoslaním a dôjdením prejavu vôle (odoslaním a doručením právneho úkonu). Smrť (či zánik) prípadne strata spôsobilosti na právne úkony konajúcej osoby alebo adresáta nie je v zásade prekážkou toho, aby sa právny úkon stal perfektný, iba ak by z právneho predpisu, zo samotného úkonu, alebo z jeho povahy, či účelu vyplývalo niečo iné. Z povahy a účelu úkonu vyplýva niečo iné vtedy, ak ide o úkon, z ktorého má vzniknúť záväzok výslovne osobnej povahy (napr. § 579 Občianskeho zákonníka); takýto úkon potom smrťou zaniká [porovnaj napr. Knapp, V. a kol.: Učebnica Československého občianskeho práva, Orbis- Praha, 1965, str. 224-226, Fekete, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017. s. 434]. Smrťou veriteľa alebo dlžníka právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na osobu veriteľa alebo dlžníka (§ 579 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka). Uvedená právna koncepcia vychádza z ustanovenia § 130 ods. 2 BGB.

17.2. V zmysle § 630 Občianskeho zákonníka vrátenie daru sa realizuje jednostranným právnym úkonom, ktorého forma nie je stanovená. Darcovi vzniká právo domáhať sa vrátenia daru až vtedy, ak sa obdarovaný správa k nemu alebo členom jeho rodiny tak, že tým hrubo porušuje dobré mravy. Ak darca uplatní toto právo, právny vzťah z darovania zanikne (ex nunc) okamžikom, keď dôjde prejav jeho vôle obdarovanému (k tomu porovnaj napr. R 88/1998, 5Cdo 255/2007). Účinky jednostranného právneho úkonu darcu nastávajú jeho doručením obdarovanému. V prípade, že tento právny úkon je obsiahnutý v žalobe, nastávajú účinky okamihom, kedy bola žaloba doručená obdarovanému. Vlastnícke právo darcu k darovanému majetku sa obnovuje ex nunc, t.j. od okamžiku dôjdenia prejavu vôle darcu obdarovanému. Právo odvolať darovanie v zmysle § 630 OZ je osobným právom darcu, ktoré jeho smrťou zaniká (§ 579 ods. 2 OZ), a jedine v tom prípade, že darca počas svojho života urobil tento úkon voči obdarovanému, môžu sa jeho dedičia domáhať vydania daru (pozri napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 33 Cdo 2148/2007). Inak povedané zrušenie darovacej zmluvy je osobným právom darcu, ktoré jeho smrťou zaniká a preto neprechádza toto právo na dedičov, naproti tomu nárok z toho práva vyplývajúci - právo na vrátenie daru - prechádza na dedičov za predpokladu, že darca za svojho života učinil právne perfektný úkon odvolania darovania (resp. zrušenia darovacej zmluvy). Na dedičoch obdarovaného sa možno domáhať vrátenia daru za predpokladu, že prejav darcu o odvolaní darovania bol učiný voči žijúcemu obdarovanému ešte za života darcu. Povinnosť nedopustiť sa závažného konania je osobnou povinnosťou obdarovaného. Ukončenie darovacieho vzťahu je v zmysle právnej úpravy osobným právom darcu, predpokladom takého postupu je uváženie o miere zásahu do jeho osobnostných práv priamo i nepriamo, ak tento smeroval voči členom jeho rodiny.

17.3. V zmysle § 630 OZ treba totiž rozlišovať prejav vôle, ktorým darca dar odvoláva a k tomu je oprávnený len darca, a prejav vôle, kedy sa darca domáha vydania daru, ktorý môže uskutočniť len darca - vlastník a po jeho smrti aj jeho dedič (k tomu porovnaj napr. Grobelný, P.: K problematice vrátení daru, Socialistická zákonnosť, 1985, roč. XXXIII., str. 470). Z uvedeného je zrejmé, že darca musí najprv účinne odvolať darovanie [perfektným (účinným) jednostranným adresným právnym úkonom] a až následne sa môže domáhať vrátenia daru od obdarovaného. Odvolanie darovania je osobným právom darcu (§ 579 ods.2 OZ), ktoré zaniká smrťou darcu a vylučuje sa jeho uplatnenie právnymi nástupcami darcu (Švestka, J. a kol.: Občiansky zákonník II, 1. vydanie, komentár, Praha: C.H.Beck, 2019, 2365 s. ; Števček, M. a kol.: Občiansky zákonník II, 2. vydanie, komentár, Praha: C.H.Beck, 2008, 1638 s.). Uplatnenie práva na vrátenie daru (vydanie vecí, vypratanie nehnuteľností) je majetkovým právom, prechádzajúcim na dedičov darcu, ktoré sa premlčuje v zmysle § 101 OZ. Rovnako i povinnosť strpieť vydať dar je majetkovej povahy, ktoré prechádza na dedičov.

18. Odvolanie darovania v zmysle § 630 Občianskeho zákonníka je osobným právom darcu (§ 579 ods.2 OZ), ktoré zaniká smrťou darcu a vylučuje sa jeho uplatnenie právnyimi nástupcami darcu (dedičmi). V prípade, ak medzi odoslaním a doručením právneho úkonu odvolania darovania darca zomrie, účinky právneho úkonu neboli zavŕšené (úkon nie je perfektný a jeho účinky nenastali), právo na vrátenie daru okamihom smrti darcu zaniklo a neprechádza na dedičov darcu. Po smrti darcu nie je odvolanie daru prípustné (porovnaj napr. § 532 BGB), čo znamená neprípustnosť uskutočňovať nie len úkon prejavu vôle, ale aj úkon jeho doručovania adresátovi.

19. Z dôvodov vyššie uvedených dospel dovolací súd k záveru, že dovolanie žalobkýň pri uplatnenom dovolacom dôvode v zmysle § 421 ods. 1 písm. b/ CSP neopodstatnene smeruje proti takému rozsudku odvolacieho súdu, ktorý v namietaných aspektoch nespočíva v nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd preto dovolanie zamietol podľa § 448 CSP.

20. O náhrade trov dovolacieho konania rozhodol dovolací súd podľa § 453 ods. 1 CSP tak, že úspešnej žalovanej (§ 453 ods. 1 v spojení s § 255 ods. 1 CSP) proti žalobkyniam priznal ich náhradu v plnom rozsahu.

21. Toto rozhodnutie bolo prijaté senátom najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.